

OMSTREDEN RAVE IN RIYAD

Sound- storm van protest

TEKST RICK BLOM FOTOGRAFIE ANP

Dancefestival Soundstorm dat van 14 tot en met 16 december wordt gehouden, is naar eigen zeggen een van de grootste ter wereld: een drie dagen durende rave midden in de woestijn van Saoedi-Arabië. Een zegen voor de Saoediërs en een teken dat het land elke dag progressiever wordt onder het repressieve regime van kroonprins Bin Salman, vinden sommige Nederlandse vertegenwoordigers van de dancescene. Allesbehalve, vinden mensenrechtenorganisaties. Nieuwe Revu sprak met beide kanten.

D

De locatie voor wat ‘de luidruchtigste week in Riyad’ wordt genoemd ligt op nog geen uur rijden van de Saoedische hoofdstad. Het is een enorm geasfalteerd festivalterrein, midden in de woestijn. Kosten noch moeite zijn gespaard. De Saoediërs hebben nou eenmaal de middelen om de zaken groots aan te pakken. Op het terrein staan een spiegel tent en acht podia, groter en bombastischer dan in Nederland, waaronder de Big Beast: met meer dan 41 meter het hoogste hoofdpodium ter wereld. Meer dan tweehonderd artiesten treden er op, onder hen de allergrootste dj’s die er zijn. Ook Nederlanders: Afrojack, Reinier Zonneveld, Martin Garrix, Tiësto, Armin van Buuren en R3hab. In drie dagen tijd komen er 450.000 bezoekers op het festival af.

Volgens Arne van Terphoven, muziekjournalist en schrijver over de dancescene, is het goed dat in Saoedi-Arabië festivals gehouden worden. Ondanks de repressie, de doodstraffen, het verbod op homoseksualiteit, de oorlog in Jemen waar het internationale recht wordt geschonden en het feit dat vrouwen in Saoedi-Arabië minder rechten hebben dan mannen. Twee jaar geleden was Van Terphoven in hoofdstad Riyad uitgenodigd als spreker voor de muziekconferentie XP Music Conference die tijdens het festival wordt gehouden. ‘Het is goed dat iedereen daar welkom is, ook vrouwen. Dat zij zich kunnen kleden zoals ze willen, zich mooi mogen maken en met z’n

allen kunnen dansen op muziek,’ zegt Van Terphoven. ‘Dat is niet alleen goed, het lijkt mij ook de weg naar veel nieuwe positieve ontwikkelingen.’

De Nederlander Mirik Milan is bij drie jaargangen van de muziekconferentie over de dancescene in Riyad betrokken geweest om er de strategie en programmering op te zetten. Die conferentie wordt net als Soundstorm onder de hoede van het Saoedische entertainmentbedrijf MDL Beast georganiseerd. Milan, tussen 2012 en 2018 de nachtburgemeester van Amsterdam, ziet ‘een land dat bevrijd wordt’. Hij is tegenwoordig eigenaar van VibeLab. Dat is een onderzoeks- en adviesbureau dat steden over de hele wereld helpt om hun nachtleven of muziekindustrie vorm te geven.

De komende editie is Milans VibeLab door MDL Beast ingehuurd als onderdeel van de programmering. Milan: ‘Je kunt het vergelijken met het Amsterdam Dance Event. Men wil de muziekindustrie in het land uit de grond stampen, zonder dat zo’n industrie er al is.’

Voor Mirik Milan was de eerste keer werken in Saoedi-Arabië ‘*life changing*’: ‘Ik realiseerde me daar hoe westers onze blik is. Alle informatie die ik daarvoor over het Midden-Oosten kreeg, was gevormd door de mainstream media. Mensen zijn bang om naar Saoedi-Arabië te gaan. Ze denken dat het een ontzettend eng land is. Spreek je de mensen daar, dan zie ik dat dat beeld niet overeenkomt met de werkelijkheid.’

Sportswashing

Voetbal, Formule 1, golf; het zijn bekende sportevenementen die het land organiseert. Onder kroonprins Mohammed bin Salman, de absolute leider, investeerde Saoedi-Arabië daar al ettelijke miljarden in. Mensenrechtenorganisaties als Reprieve, Amnesty International en Human Rights Watch noemen dergelijke uitgaven ‘sportswashing’: het financieren van grote evenementen om de aandacht af te leiden van de reputatie op het gebied van mensenrechten. Sinds enkele jaren hoort de entertainmentsector daar ook bij. Zoals het festival Soundstorm. Deze maand wordt de vierde editie gehouden. Het is onderdeel van Vision 2030, het toekomstplan van Bin Salman over hoe de economie moet veranderen om minder afhankelijk te worden van olie.

‘Dat betekent dat ook op allerlei andere vlakken, vooral sociaal, veranderingen in gang zijn gezet,’ zegt Floor Beuming, coördinator Midden-Oosten en Noord-Afrika bij Amnesty International. ‘Evenementen als Soundstorm richten zich aan de ene kant op de vooral jonge bevolking en het tevreden houden van die groep. Maar festivals,

golftoernooien en het WK voetbal zijn ook bedoeld voor buitenlandse investeerders.’ Om Vision 2030 uit te voeren zijn honderden miljarden nodig, weet Beuming. ‘Omdat Saoedi-Arabië een slechte reputatie heeft op het gebied van mensenrechten vonden veel bedrijven het lang ongemakkelijk om zaken te doen met het land. Deze veranderingen zijn erop gericht dat beeld te kantelen en ervoor te zorgen dat internationale ondernemingen die bezwaren niet meer hebben. Maar vooruitgang? Allesbehalve.’

Volgens Floor Beuming is de repressie in Saoedi-Arabië namelijk ‘niet eerder zo extreem geweest’. Dan heeft ze het bijvoorbeeld over het onderdrukken van de vrijheid van meningsuiting. Beu-

‘Laatst nog kreeg iemand 45 jaar cel voor een kritisch bericht op sociale media. Dit jaar is iemand ter dood veroordeeld voor het plaatsen van een bericht op X’

Zes Nederlandse dj's gaan optreden in Saoedi-Arabië.

ming: ‘Voorheen kon je altijd al beperkt zeggen of schrijven wat je dacht, nu is er helemaal geen ruimte voor kritiek. Mensen worden veroordeeld tot 25 jaar gevangenisstraf voor het online delen van een simpel bericht dat het regime onwelgevallig is. Laatst kreeg nog iemand 45 jaar cel voor een kritisch bericht op sociale media. Dit jaar is iemand ter dood veroordeeld voor het plaatsen van een bericht op X. In de geschiedenis van Saoedi-Arabië zijn dit soort absurd hoge straffen niet eerder gedocumenteerd.’

Met kroonprins Mohammed bin Salman aan de macht, sinds juni 2017, zijn in Saoedi-Arabië ook veel meer doodstraffen uitgesproken. In 2022 zijn 196 mensen ter dood gebracht. Het jaar ervoor waren dat er 67. Een verdrievoudiging. Volgens het Amerikaanse Death Penalty Information Center staat Saoedi-Arabië inmiddels op plek drie van de lijst landen met de meeste doodstraffen. En misschien is het nog erger. Want hoeveel mensen werkelijk in het land ter dood zijn veroordeeld, is niet bekend. De autoriteiten houden de doodstrafprocessen en het voltrekken van de vonnissen in het geheim. Wat we wel weten, zegt de Britse mensenrechtenorganisatie Reprieve: onder de geëxecuteerden zijn kinderen, demonstranten, kwetsbare vrouwen, onwetende drugskoeriers en mensen wier enige ‘misdad’ het bezit van verboden boeken was of het spreken met buitenlandse journalisten. De trend is dus niet dat het steeds beter gaat, maar juist slechter. Voor zijn vertrek wist dance-journalist Arne >

OMSTREDEN RAVE IN RIYAD

van Terphoven niet meer dan de gemiddelde Nederlander over de mensenrechtensituatie in het land, zegt hij. 'Ik wist van de vermoorde journalist Khashoggi. En ik wist ook dat kroonprins Mohammed bin Salman handelt als een dictator. Maar hij ontwikkelde óók Vision 2030, een visie op de toekomst van Saoedi-Arabië om het land te openen in de aanloop naar dat jaar. Het is niet alleen maar slecht. De dancescene in het land wordt voor een groot deel gevormd door jonge mensen die de kroonprins een visionair vinden. Natuurlijk zien die ook wel dat sommige dingen nog niet op de juiste manier gaan, maar ja, wat kunnen zij daaraan doen?'

Arne van Terphoven vertelt verder: 'Ik wist verder niet hoe de hele politiek daar in elkaar steekt.' Toch zegt hij aanvankelijk twijfels te hebben gehad. Hij vroeg zich af of er valkuilen waren of ergens werd ingeduwd. 'Dat was absoluut niet zo,' zegt hij. 'Uiteindelijk besloot ik gewoon te gaan. Ik vond het spannend. Alsof ik voor het eerst op tienertoer ging. Ik dacht: ik onderga het allemaal maar. Het viel mij enorm mee. De huidige regering snapt dat de dingen anders moeten dan voorheen.'

Naïef

Floor Beuming van Amnesty begrijpt dat mensen zoals Van Terphoven kunnen denken dat het land de goede kant op gaat. 'Maar vooruitgang? Ik vind het naïef. De veranderingen die er zijn, zijn nogal eenzijdig. Zo'n rave in de woestijn, daar hebben we geen oordeel over. Wel stellen we de

vraag: als zo'n evenement er is en je hebt er kritiek op, dan moet je die kunnen uiten. Nu kan dat niet. Dat lijkt mij geen vooruitgang.'

Dat Amnesty – en met hen andere mensenrechtenorganisaties – het beeld van Van Terphoven weerspreekt, doet volgens hem niets af aan het feit dat de mensen die hij op het festival en bij de conferentie sprak, zeiden dat de zaken daar beter worden. Kan het zijn dat Van Terphoven in die bubbel van zo'n festival het grotere plaatje uit het oog verloor? 'Absoluut,' zegt hij. 'Ik ben daar vijf dagen royaal gefêteerd en zat in een dik hotel, maar heb er naar eer en geweten mijn taak volbracht.' Is hij voor een pr-karretje gespannen? Van Terphoven: 'Tuurlijk. Maar ook als Harry Styles een plaat uitbrengt, word je als journalist naar Londen gevlogen. Dat gebeurt overal.'

Of er geen verschil zit tussen het pr-karretje van antimacho en genderfluide mode-icoon Harry Styles en dat van dictator Mohammed bin Salman? Van Terphoven: 'De Saoediërs wilden dit

‘We vroegen ons af: hoe reageert onze achterban? We maakten ons zorgen dat we bekritiseerd zouden worden. En dat gebeurde ook’

festival onder de aandacht brengen. Dat is waar het mij om ging en waar ik iets over te zeggen heb. Ik was uitgenodigd om op die conferentie te spreken over de Nederlandse dancescene. Niet om daarna over het festival te schrijven. Dat niet alles in de haak is, snap ik best, maar dat heb ik in Saoedi-Arabië natuurlijk niet kunnen zien. Wat dit deel betreft – het festival en de conferentie – hoorde ik goede dingen.’

Van Terphoven schreef er misschien niet over, na zijn bezoek aan Saoedi-Arabië was hij op eigen verzoek wel te gast in *De Machine* van de VPRO, een podcast over de wereld achter de muziek. Daarin zei Van Terphoven over Soundstorm dat hij het gevoel had onderdeel te zijn geweest van iets heel erg goeds, dat het festival hem ontroerde, overweldigde en voor hem ver verwijderd was van het idee dat dj's daar bloedgeld ophalen.

Ook Mirik Milan moest, net als Van Terphoven, eerst nadenken of hij met zijn bedrijf bij zo'n organisatie in zo'n land betrokken wilde zijn, zegt hij. Niet zozeer om de mensenrechtensituatie, maar om eventuele imagoschade. ‘Natuurlijk twijfelden we,’ zegt hij. ‘Wij komen uit het nachtleven en zetten ons altijd in voor minderheden. We vroegen ons af: hoe reageert onze achterban? We maakten ons zorgen dat we bekritiseerd zouden worden. En dat gebeurde ook. Zo van: jullie zetten je in voor zoveel steden en zoveel mensen, waarom doe je dit? Als je niet weet wat er werkelijk in het land gebeurt en de mensen die er wonen verantwoordelijk houdt voor het beleid van dat land, dan is het een valide vraag. Als je vraagt wat de betekenis is van wat wij doen voor de mensen ter plekke, dan is dat veel groter.’

Spijt van zijn zakelijke banden met MDL Beast heeft Milan niet: ‘Ik zie ook niemand zijn gig afzeggen in Amerika omdat er institutioneel racisme is en mensen onderdrukt worden. Ik zie ook niet dat mensen hun AliExpress-pakketje afzeggen als er een bericht naar buiten komt dat in China misschien Oeigoeren worden vastgehouden.’

Is de mensenrechtensituatie in de Verenigde Staten niet van een andere orde dan die in Saoedi-Arabië? ‘Zeker,’ zegt Milan. ‘Maar op geen enkele manier denken wij dat we door het organiseren van dit soort evenementen een *power change* gaat plaatsvinden in het land. Wij zijn er om de creatieve industrie te supporten. Tot 2018 mocht er nog helemaal geen muziek gedraaid worden in de openbare ruimte. Nu wel. Die keren dat ik er was, zag ik een land dat bevrijd wordt. Voor de Saoediërs is de kwaliteit van leven dusdanig verbeterd dat zij Mohammed bin Salman zien als een verlosser.’

Sharia

Volgens Floor Beuming van Amnesty zijn de hervormingen vooral bedoeld om het land mooier voor te stellen dan het is. ‘De regering kondigde aan dat minderjarigen niet meer de doodstraf opgelegd zouden krijgen. Een maatregel die overigens niet gold voor bepaalde overtredingen die onder de islamitische wetten, de sharia vallen. In de praktijk zien we dat het land zich helemaal niet aan die zogenaamde hervorming houdt. Het afgelopen jaar zijn zeven jonge mannen, die ten tijde van het plegen van hun vermeende misdrijf minderjarig waren, ter dood veroordeeld.’

Hetzelfde geldt voor vrouwenrechten, weet Beuming. Vrouwen zouden mogen reizen zonder toestemming van hun man en ze zouden officieel het hoofd van een huishouding mogen zijn. Beuming: ‘In de praktijk is er een familiewet aangenomen waarin de discriminatie van vrouwen is vastgelegd en vrouwenrechten helemaal niet goed zijn beschermd. Bovendien zijn de vrouwenrechtenactivisten die zich jarenlang hebben ingezet voor de verbetering van de positie van >

vrouwen in Saoedi-Arabië in 2018 allemaal gearresteerd. Sommigen van hen zaten jarenlang vast en zijn gemarteld.’

Onder die vrouwen zat Loujain al-Hathloul, een van de meest prominente stemmen als het ging om het recht voor vrouwen om auto te rijden in Saoedi-Arabië. Na een jarenlange gevangenisstraf kwam ze in 2021 en pas na grote internationale druk vrij. Het land mag ze niet uit. Zoals de rest van haar familie ook een reisverbod heeft. ‘In gevangenschap hebben ze Loujain gemarteld en geprobeerd haar te breken,’ zegt haar zus Lina al-Hathloul. Zij woont sinds 2011 in Brussel en werkt daar voor de mensenrechtenorganisatie ALQST for Human Rights. ‘Saoedi-Arabië is onder het bewind van Bin Salman veranderd in een politiestaat,’ vertelt ze. ‘Er is sprake van collectief straffen dat onder internationaal recht is verboden. De bevolking wordt nauwgezet afgeluisterd en bespied. Er is ook bewijs dat ze op het platform X kunnen zien wie anonieme accounts gebruikt. Die mensen zijn opgepakt en kregen tientallen jaren gevangenisstraf. De veiligheidsdienst die in 2017 in het leven werd geroepen – in wezen een soort privépolitie van Bin Salman – kan burgers arresteren, vastzetten en laten verdwijnen, zonder dat er enig bewijs, verdenking of veroordeling aan ten grondslag ligt. Het land kent geen rechten waarop je je vervolgens kunt beroepen. Ja, je kunt met vrienden naar een koffietentje. Ja, je kunt een dancefestival bezoeken. Maar het gevoel te leven in angst is nog nooit zo groot geweest.’

Niet zonder gevaar

Hoewel ze in België woont, doet ook Lina al-Hathloul haar uitlatingen niet zonder gevaar. Ze doet het wel, maar voelt altijd de zwaarte van het risico dat het regime haar woorden gebruikt om haar zus en de rest van de familie meer kwaad aan te doen. Voor Lina zelf zit een terugkeer naar Saoedi-Arabië er niet in. ‘Zodra ik dat doe, zullen ze me arresteren en vastzetten. Het regime heeft iemand die een tweet van mij retweette een celstraf van 27 jaar opgelegd. Ik neem aan dat ze mij dan nog een stuk zwaarder zullen straffen.’ Anderen hebben meer moeite hun verhaal te doen. Een Nederlander die voor de organisatie van het festival was ingehuurd om video-opnamen te maken, wil niet praten uit angst de opdracht te verliezen. Een andere Nederlander uit het mediateam dat tijdens Soundstorm werkzaam was, heeft ook geen behoefte om iets over de mensenrechtensituatie in het land te zeggen. ‘Ik hou het liever oppervlakkig,’ zegt hij. De Saoedische dj Baloo vraagt in een e-mail, met de

woordvoerder van MDL Beast in cc, eerst de vragen op schrift te zien. Als die zijn verstuurd, laat zowel hij als die woordvoerder niets meer van zich horen. En niet een van de Nederlandse dj’s is beschikbaar voor commentaar of laat ondanks herhaalde verzoeken, via mail en telefoon, iets van zich horen.

In het land neemt de repressie toe, maar die wordt internationaal onvoldoende veroordeeld, vindt Amnesty. Daardoor voelt de Saoedische overheid zich volgens de mensenrechtenorganisatie gesterkt in het idee dat ze hun beleid ongestraft kunnen aanhouden. Dat ze hun gang kunnen blijven gaan in het opleggen van de doodstraf en de onderdrukking van mensen. Sterker nog: ze gaat steeds een stapje verder.

‘Ja ja, Amnesty,’ verzucht Mirik Milan. Hij klinkt geïrriteerd. Heeft de mensenrechtenorganisatie volgens hem ongelijk? ‘Dat weet ik niet,’ zegt hij. ‘Dat hangt ervan af. Is Amnesty een partij die jij op hun woord gelooft? Ik kan het niet beoordelen. Tuurlijk, als je het hebt over *right and wrong* dan kom je er altijd wel op uit dat het niet goed zit. Maar ik blijf bij mijn standpunt dat de dingen die wij daar doen het land niet zullen veranderen.’

Of het ethisch verantwoord is om te werken in een land waar vrijheid alleen beleefd kan worden binnen de hekken van een festivalterrein of de muren van een conferentiezaal? Milan vindt van wel: ‘Ik vind het ook verschrikkelijk als er achthonderd mensen verdrinken in de Middellandse Zee. Dat zijn net zo goed mensenrechten die geschonden worden. En ook daar doen we niks aan. De wereld is nou eenmaal niet perfect. Daarom organiseren wij evenementen waar mensen in elk geval daar de vrijheid hebben om meer zichzelf te zijn’

‘Ja, je kunt met vrienden naar een koffietentje. Ja, je kunt een dancefestival bezoeken. Maar het gevoel te leven in angst is nog nooit zo groot geweest’

Gebruiken door het regime

Natuurlijk: Lina al-Hathloul wil ook dat mensen in Saoedi-Arabië zich kunnen amuseren, zegt ze. Dat wil ze niemand ontnemen. ‘Maar feit is wel dat festivals als Soundstorm geen onafhankelijk georganiseerde evenementen zijn,’ zegt ze. ‘Die vinden plaats met de expliciete goedkeuring van de kroonprins. Zouden de artiesten die in Saoedi-Arabië optreden zich uitspreken over de gevangenen of kunnen vragen om hun vrijlating, dan zou ik er minder problemen mee hebben. Nu gebeurt dat niet. Zo laten ze zich door het regime gebruiken. Op die manier geven ze een dictator legitimiteit en geloofwaardigheid.’

Ook Amnesty ziet het belang van de invloed die artiesten en ook sporters hebben, omdat ze zo’n groot bereik hebben. Armin van Buuren, Martin Garrix, Tiësto, Afrojack, Hardwell en R3HAB – volgens Van Terphoven door de organisatie met extra hoge fees over de streep getrokken om op Soundstorm op te treden – hebben miljoenen volgers op Instagram, Facebook en TikTok. Floor Beuming: ‘Wat zij doen of delen heeft dus impact. Door dat niet te doen, moeten ze zich realiseren dat ze op die manier ook worden gebruikt voor een grote pr-show.’

Hebben sporters en artiesten die in het land optreden een zekere verantwoordelijkheid om hun stem te gebruiken? Niet volgens muziekjournalist Van Terphoven: ‘Tuurlijk niet. Als jij een internationale dj bent en je treedt in honderd landen op, moet je dan van al die landen precies weten hoe de vork in de steel zit? Kom op. Er is zeker zoiets als een moreel besef, maar er zitten grenzen aan van wat je van iemand kunt ver-

Lina al-Hathloul, slachtoffer van het Saoedische regime, vindt dat artiesten zich laten gebruiken.

wachten. Is Saoedi-Arabië een fantastisch land? Absoluut niet. Maar wat ik gezien heb, is mij goed bevallen.’

Lina al-Hathloul: ‘Het maakt me boos dat sommige mensen beweren dat het land vooruitgaat. Hoe definieer je dat? Is het vooruitstrevend om hoofden van mensen af te hakken omdat ze een tweet hebben geplaatst? Gaat het land vooruit door vrouwen seksueel te intimideren en te martelen omdat ze zijn opgekomen voor hun rechten? Is het progressief om vrouwen te arresteren die geen abaya dragen om ze vervolgens te veroordelen als terrorist? Saoedi-Arabië organiseert festivals en concerten juist opdat artiesten, journalisten en al die anderen die daaraan meewerken, vertellen dat het land zich in de goede richting ontwikkelt. Zij spelen het spel mee. Hun uitspraken zijn een geschenk voor het regime. Het is frustrerend, gevaarlijk en het maakt me boos. Maar ik houd moed en geloof dat de waarheid uiteindelijk zal zegevieren.’ ✖